

KAILINIŲ ŽVĖRELIŲ FERMOS LIETUVOJE: ką būtina žinoti prieš uždraudžiant

ŽMOGUS IR ŽVĖRELIŲ FERMOS

Vien dirbančių žvėrelių fermose ir ruošiančių jiems pašarus žmonių Lietuvoje yra per 1,5 tūkst. Jie dirbuojasi šeimos ūkiuose arba didesnėse fermose, kuriose samdomi darbuotojai. Visos fermos veikia atokiau nuo didžiųjų miestų ir paprastai tai būna vienintelis arba vienas iš svarbiausių kaimo, seniūnijos darbdavių. Nemaža dalis fermos darbininkų turi vidurinį ar nebaigtą vidurinį išsilavinimą. Atskira tema – į Lietuvą grįžę emigrantai, Danijoje, Švedijoje ar Norvegijoje išmokę kailininkystės. Tokių rasite praktiškai visuose ūkiuose. Dar apie 2,5 tūkst. žmonių dirba susijusiuose sektoriuose, be kurių neįsivaizduojamas šakos funkcionavimas – kailio apdirbimas, prekyba, transporto paslaugos, fermų įrangos gamyba, statybos ir remonto darbai.

Vidutinis atlyginimas fermose siekia apie 1000 eurų, patyrę specialistai uždirba ir daugiau.

GAMTA IR ŽVĖRELIŲ FERMOS

Kailių pramonė yra vienas iš retų realiai veikiančių žiedinės ekonomikos pavyzdžių. Pirmiausia, Lietuvoje žvėrelių šėrimui sunaudojama 55 tūkst. t. gyvūninės kilmės atliekų iš skerdyklų ir žuvies perdirbimo įmonių, kurias tektų utilizuoti. Už jas mėsos ir žuvies perdirbėjams yra mokama, kitu atveju jiems tektų mokėti už utilizaciją, todėl brangtų maisto produktai. Gautas audinių mėšlas išskratomas laukuose ir yra ypač vertinamas dėl jame esančio fosforo, kurio nėra galvijų mėšle, tad sumažinama tarša gaminant ir naudojant chemines trąšas. Iš kailinių gyvūnų liekanų išgaunamos biodujos. Patys kailiniai yra ekologiška medžiaga, priešingai nei poliesteris, ji suyra be pasekmių kaip kompostas. Kailiniai gali būti dėvimi kelis dešimtmečius, persiuunami, perduodami iš kartos į kartą. Jokių atraižų nelieta – jos pritaikomos aksesuarų gamybai. Kailio apdirbimui naudojamos pjuvenos, alūno mineralas ir natūralūs aliejai.

ŽVĖRELIAI FERMOSE

Ūkiuose laikomos kanadinės audinės yra domesticuotos, jų natūralūs poreikiai – turėti lizdą, poruotis, auginti jauniklius yra maksimaliai patenkinami, labiau nei kitų ūkinių gyvūnų. Žvėreliai saugomi nuo ligų, sužalojimų ir streso, antraip nebūtų įmanoma tikėtis kokybiško kailio. Traumas patiria vienas iš tūkstančio žvėrelių, o netektyis nuo atjunkymo iki išauginimo neviršija 1-2 proc. %, . Jeigu žvėrelis neįmanoma galima pagydyti, jis eutanazuojamas. Plačiau – 4 psl.

FERMOS BE ŽVĖRELIŲ

Uždraudus kailinių žvėrelių auginimą Lietuvoje liktų per pusantro šimto tuščių fermų – stoginių su narveliais, betonuotais takais, vandentiekio ir srutų surinkimo sistemomis, dešimtys pašarų gamybos pastatų ir su įranga, pirminio kailio apdirbimo cechais – pastatai su specializuota įranga. O kur dar žvėrelių maitinimui skirti traktoriai, kurie netinkami jokiems kitiems ūkio darbams? Į ilgalaikį žvėrelių fermų turtą investuota daugiau nei 100 mln eurų. Kol kas nėra skaičiavimų, kiek kainuotų visus statinius utilizuoti, kad mūsų kaimai nebūtų „papuošti“ fermų vaiduokliais ilgiems dešimtmečiams.

LIETUVA BE ŽVĖRELIŲ FERMŲ

Kailininkystės priešininkai tvirtina, kad civilizuotos šalys atsisako žvėrelių fermų. Tiesa ta, kad prieš uždraudžiant fermas Jungtinėje Karalystėje, jų visoje šalyje veikė apie dešimt, Austrijoje – viena. Vienintelė šalis, kurioje žvėrelių auginimas buvo išplėtotas – Nyderlandai, tačiau reikia turėti omeny, kad gyvulininkystė šioje šalyje atsižvelgiant į jos plotą yra pernelyg koncentruota, strateginis šios šalies tikslas yra mažinti gyvulininkystės apimtį. Laimingosios pasaulio šalys – Danija, Suomija, Švedija, Islandija, Norvegija sėkmingai plėtoja žvėrelių auginimą pagal aukščiausius gyvūnų gerovės bei aplinkosaugos standartus.

Lietuvoje veikia per šimtą kailinių žvėrelių ūkių, kurie kasmet parduoda iki 2 mln kanadinių audinių kailių Kopenhagos, Helsinkio ir Toronto aukcionuose. Kailių rinkos pakilimo metais Lietuva iš kailio eksporto gaudavo iki 120 mln eurų eksporto pajamų per metus. Sunkiausiais laikais – apie 60 mln eurų. Šiuolaikinė kailių industrija per pastaruosius 40 metų yra ištvėrusi 4 nuosmukio – pakilimo ciklus, kaip ir daugelis kitų ekonomikos sričių.

Nuo 2000-ųjų metų kailio paklausa pasaulyje išaugo beveik tris kartus. Kaip pasakoja kailių aukciono atstovai, „vienas kioskas Kinijoje parduoda daugiau kailio gaminių nei vieneri garsūs mados namai visame pasaulyje, kurie garsiai deklaruoja atsisakantys natūralaus kailio“.

SEPTYNIOS ISTORIJS APIE NEMATOMĄ KAILIO PUSĘ

Nors jau kelerius metus iš eilės atveriamo savo ūkių duris visiems žmonėms, taip pat ir valdžios atstovams, žurnalistams, apie mūsų sektorių vis dar žinoma nedaug. Lietuvoje veikia per pusantro šimto ūkių, kiekvienas iš jų turi savo istoriją, kiekvienas savaip svarbus ne tik jo savininkams, bet ir darbuotojams, apylinkių gyventojams. Siūlome perskaityti keletą pasakojimų ne apie žvėrelius ar kailiais pasidabinusias ponias, bet apie žmonių likimus.

LUKO GANO ŪKIS, BUDRIŪNŲ K. KELMĖS RAJ.

Esu jaunas ūkininkas Lukas Ganas, man 23 metai. Gimiau ir augau mieste, studijuoju Vytauto Didžiojo universitete. Kai baigiau vidurinę mokyklą svajoju apie gyvenimą Lietuvoje ir savo verslą. Didžioji dalis klasės draugų išvyko į užsienį dirbti arba studijuoti. Pirmaisiais studijų metais ieškojau darbo mieste, tačiau atlyginimas labai mažas arba nesiderino su studijomis universitete.

Tada atėjo mintis pradėti ūkininkauti, susipažinau su ūkininku, kuris

papasakojo apie audinių auginimą ir pasikvietė apžiūrėti jo ūkį. Sakė, darbas sunkus, greito pelno nesitikėk.

Dalyvavau Nacionalinės mokėjimų agentūros pagal jaunųjų ūkininkų programą konkurse, kur gavau paramą ir tuo pačiu įsipareigojimus penkeriems metams. Tų pinigų neužteko, tad mama įkeitė butą bankui ir paskolino man pinigų, nes tik pradėdant verslą bankai neskolina, paskui teko skolintis dar iš sesers, nes lėšų vis trūko. Reikėjo pirkti specialius traktorius, narvus, statyti pastoges, įrengti girdymo sistemas, pašarų talpas, šaldiklius, gręžinį, tvoras, signalizacijos ir vaizdo stebėjimo sistemas.

Nepasidaviau ir jau treči metai kaip ūkininkauju Kelmės rajone. Mano ūkyje dirba 4 žmonės, kurie ieškojo darbo per Darbo biržą. Per tuos trejus metus fermoje dirbo net 15 žmonių iš kaimo, nes reikėjo pastatyti ir įrengti fermą. Dirba ir trijų vaikų tėvas, kurio šeima buvo ant skrybų slenksčio, tačiau kadangi jis gavo nuolatinį darbą, užtikrina šeimai pajamas, gyvenimas susitvarkė, žmona ir vaikai patenkinti, nes nereikia prašyti jam pašalpos.

Per pirmuosius metus po pasirašymo sutarties su NMA, baigiau ūkininkavimo mokymo programą, taip pat reikėjo pabaigti jaunųjų ūkininkų kompetencijos ugdymo ir kitus kursų, iš viso 178 akademines val. Išsilaikiau traktorininko pažymėjimą.

Noriu likti Lietuvoje. Pradėjau ūkininkauti ir sunkiai dirbu, tikėdamas, kad mano verslas leis pragyventi, atiduoti skolas, įvykdyti įsipareigojimus. Uždarius fermą būsiu priverstas bankrutuoti, nes įrangos niekur nepritaikysiu, atleisti darbuotojus, kurie vėl eis į Darbo biržą, o pats emigruoti.

JUDITOS IR JONO PETRAVIČIŲ ŪKIS, JIEZNO SEN. PRIENŲ RAJ.

Savo ūkyje dirbu aš su vyru ir sūnaus šeima. Be to, nuolat įdarbiname aštuonis savo kaimo gyventojus. Mokame po 400 EUR į rankas, plius visus mokesčius, be to, pasirūpiname nemokamu maitinimu, dar ir į namus parsinešti įdėdam. Mūsų VMI klausia: kodėl tiek mažai mokame? Todėl, kad jų darbą galėtų nesunkiai nudirbti keturi negyventys žmonės, pavyzdžiui, iš Jiezo miestelio. Maždaug pusę laiko darbe jų nebūna, tenka man pačiai būti ir socialine darbuotoja, ne tik ūkininke. Grįžę po savo "švenčių" atsiprašinėja, bent kurį laiką stengiasi atsitiesti, pabūti blaivūs. Tikiu, kad gali pavykti. Mes pasikalbame su seniūnu – o kas atleidus tų žmonių laukia? Pašalpos ir degradavimas? O jei kurį nors ras po išgertuvių negyvą griovį? Supykstu kartais, bet kol turiu jėgų, tol juos laikysiu. Ponai Seimo nariai, jei uždrausite mums ūkininkauti, perduodu savo darbuotojus jūsų atsakomybėn.

Už kelių šimtų metrų nuo mūsų ūkio sodybą vasarojimui pasistatė medikas iš Kauno. Dvejus metus jis vis atvažiuodavo apsidairyti ir įvertinti, ar nebus kvapo nuo mūsų fermos. Tik įsitikinęs, kad jokio kvapo išties nėra, jis įsikūrė netoliese.

UAB „ŽYDROJI LAPĖ“

Ūkio vadovas Tomas Maldauskas, buvęs bankininkas, vadovauja savo uošvio įkurtam vienam iš pirmųjų šalyje kailinių žvėrelių ūkiui Užpalių seniūnijoje Utenos rajone. Ūkis veikia reorganizuoto kolūkio teritorijoje. Šiandien čia dirba 36 darbuotojai, keletas kasdien atvyksta į darbą iš Utenos. Trims savo darbuotojų šeimoms ūkis padėjo įsigyti būstus, kasmet remia įvairius vietos projektus, Užpalių gimnaziją, sporto klubus, padėjo per gaisrą namų netekusiems seniūnijos gyventojams.

ZENONO DOMINAUSKO „PARINGUVIO ŪKIS“ AKMENĖS RAJ.

Viename iš seniausiai veikiančių kailinius žvėrelius auginančiame šeimos ūkyje, kuriame laikoma apie 25 tūkst. audinių, dirba 26 darbuotojai. Vidutinis darbo užmokestis, remiantis viešai teikiama SODROS informacija, yra 1011 eur. Ūkyje dirbantis iš emigracijos Danijoje grįžęs Romualdas Baltutis, gyvūnų priežiūros specialistas, tvirtina, jog šio darbo nekeistų į joki kitą. Lygindamas darbo užmokestį, sąlygas ir bendravimą su ūkių savininkais Lietuvoje ir Danijoje jis didelio skirtumo nejaučia. „Skirtumas tas, kad čia aš esu namuose“, – sako R. Baltutis.

Vien šiemet, nors ir sumažėjus pajamoms, ūkis jau išdalino per 3000 eurų paramos. 2018 m. lapkritį įdarbinti trys žmonės iš Darbo biržos.

UAB „FARMERS LT“

Kėdainių rajone Pernaravos seniūnijoje miškų apsuptame viename galima surasti veikiančią modernią kanadinių audinių fermą, kurioje šeiminkauja Aušra ir Ramūnas Ūksai.

Nemažą dalį savo jaunystės jauna šeima praleido svetur, tačiau atėjus metui leisti vaikus į mokyklą apsisprendė grįžti į Lietuvą. Tuomet prasidėjo svarstymai, kuo užsiimti – ar auginti mėsinius galvijus, ar kanadines audines.

Dešimtus metus ūkininkaujantys Aušra ir Ramūnas Ūksai šiandien neskaičiuoja darbo valandų: dviejose fermose auginant daugiau nei 8000 audinių patelių yra ką veikti. Kartais ir po 14 valandų per dieną dirbantys verslininkai nesiskundžia, o sukasi ir ne tik sukūrė 19 darbo vietų aplinkiniams gyventojams, bet ir traukia iš alkoholio liūno įklampusius bendruomenės narius.

„Mes artimai bendraujame su darbuotojais, mūsų šilti tarpusavio santykiai. Vasarą per pietus žvejojame tvenkiny, kartais vakarais kepame šašlykus“, – pasakoja A. Ūksienė.

Paklausta, kodėl pasirinko tokį bendravimo būdą su darbuotojais, moteris paaiškina paprastai: „mums taip patinka“. O vietiniam jaunimui nuolat reikia pagalbos. „Jie vis ateina kažko paklausti, o pasakui mano vyras labai mėgsta padėti. Jeigu kažkas mokosi vairuoti ir nesiseka, suranda ir pasamdo instruktorių, priverčia išsilaikyti egzaminą. Jeigu kažkas nori įsigyti automobilį, važiuoja kartu, padeda išrinkti. Taip gaunasi, kad tuose santykiuose atsiranda labai daug asmeniškumo“, – vardija ūkio šeiminkė.

„Turim du geriančius, kalbuosi su jais, prižadėjau, kad kai nuspręs nebegerti, sumokėsiu jiems už gydymą. Iš vietinių yra tokių, kurie 3-4 kartus buvo atleisti ir vėl priimti. Dabar kažkaip jau išmoko ir dirba, nebeatleidžiam“, – kantrybės nestokoja moteris.

Ūkyje darbuojasi ir audinių priežiūros Danijoje išmokusi pora.

Pernaravos seniūnas Artūras Gustas, paklaustas apie santykius su Ūksais, užsimena, kad be ūkininkų paramos kai kurios tradicinės seniūnijos šventės neįvyktų, be to, ir kiekviena darbo vieta kaime yra svarbi.

Gabrielė ir Andrius Vasiliauskai,
jauni veterinarijos gydytojai įkūrė
kanadinių audinių ūkį Prienų raj. ir
savo ateitį mato jame.

Į „ALMONA“, VIEKŠNIŲ K. MAŽEIKIŲ RAJ.

Mūsų ūkyje dirba 67 darbuotojai, iš jų net 12 grįžusių emigrantų iš Švedijos, Danijos ir kitur. Vidutinis atlyginimas viršija tūkstantį eurų. Todėl keli žmonės kasdien į darbą važiuoja iš Mažeikių. Įdarbiname ir keletą neįgalių žmonių neprašydami valstybės paramos, bet mokėdami jiems orų atlyginimą.

Kasmet teikiame paramą neįgaliesiems, našlaičiams ir Vieksnių seniūnijos projektams.

Įkūrėme ūkį 1997 m. Per tuos metus į pastatus, įrangą investavome apie 3 mln eurų, iš jų 200 tūkst. gauta Europos Sąjungos paramos. Pamažu perleidžiame savo veiklą jaunimui – trisdešimtmetei dukteriai ir 26 metų amžiaus sūnui, kuriuos ne tik užauginome, bet ir išmokėme ūkininkavimo, jie savo ateitį sieja tik su kailinių žvėrelių auginimu.

**AB „Vilkijos ūkis“ grupė 2013-2018 m.
paramai skyrė 348 000 eurų**

UAB „JUODOJI AUDINĖ“, KAIŠIADORIŲ RAJ.

Tai - užsienio kapitalo įmonė, pagrindiniai akcininkai iš Danijos. 2016 m. bendrovė vien pelno mokesčio sumokėjo daugiau nei 30 tūkst. eurų, 2017 m. kritus produkcijos kainoms – 16,2 tūkst., šiemet avansinis pelno mokestis jau sumokėtas beveik 20 tūkst. eurų. Kasmet bent 3000 eurų skiriami piniginei paramai, be to, organizuojamos išvykos, pramogos apylinkių vaikams, savo iniciatyva nuvalomas sniegas nuo kaimo kelių, kaimynai aprūpinami malkomis.

Įmonė įdarbina 29 darbuotojus. Trys grįžę iš emigracijos, dauguma darbuotojų turi pagrindinį ar nebaigtą pagrindinį išsilavinimą. Įmonė įdarbina sargais priešpensinio amžiaus žmones, vieną ilgalaikį bedarbį. Vienam iš darbuotojų padėjo išbristi iš skolų ir atsikratyti reikalų su anstoliais, dar trys pakeliui į finansinę laisvę. Šiemet įmonė finansavo keturių darbuotojų mokymus – autokrautuvų kursus, šiuos įgūdžius galima pritaikyti ir kituose darbuose.

WELFUR – PAŽANGIAUSIA PASAULYJE GYVŪNŲ GEROVĖS UŽTIKRINIMO SISTEMA

Nuo 2019 m. per aukcionus kailius galės parduoti tik ūkiai, sertifikuoti pagal WELFUR sistemą. Visi kiti bus priversti trauktis iš veiklos.

WELFUR (angl. *welfare* – gerovė, *fur* – kailis, vert. past.) tyrimo metodus nuo 2009 m. kūrė septynių Europos universitetų ir kitų mokslo įstaigų mokslininkai*. Pagal nustatytus 24 kriterijus - nuo sveikatos, mitybos, laikymo sąlygų, natūralių poreikių tenkinimo iki santykio su juos prižiūrinčiais žmonėmis – ūkius tikrina nepriklausomi auditoriai. Kiekvieną ūkį jie aplanko bent tris kartus per metus, o vėliaus stebi kasmet.

Europos kailininkystės sektorių vienijančios organizacijos Fur Europe, kuriai priklauso ir Lietuvos žvėrelių augintojų asociacija, vadovai tikisi, kad šis žingsnis padės užbaigti gyvūnų teisių aktyvistų spekuliacijas viešojoje erdvėje dėl neva masinių gyvūnų gerovės pažeidimų ar net sąmoningų kankinimų žvėrelių ūkiuose.

Pardavimo specialistai prognozuoja, kad WELFUR sertifikuoti kailiai bus brangesni. Apklausus šešių Europos šalių vartotojus: „Kas jums svarbiausia kalbant apie ūkinių gyvūnų auginimą: galutinis gyvūninių produktų panaudojimo tikslas (mėsa, drabužiai, avalynė ir kt.) ar fermose laikomų gyvūnų gerovė?“, net 80 proc. žmonių atsakė, kad jiems svarbiausia - gyvūnų gerovė.

PENKI MITAI APIE NATŪRALŲ KAILĮ

1. Kailis lupamas gyviams žvėreliams

Ko gero, tai labiausiai paplitęs ir šurpiausias. Jis paplito XXI a. pradžioje, kuomet Kinijoje žurnalistas sumokėjo usūrinių šunų augintojui, kad šis nudirtų leisgyvį žvėrį priešais vaizdo kamerą. Šokiruojantis įrašas žaibiškai apskriejo pasaulio televizijas. Netrukus po šio „reportažo“ ir ūkininkas, ir žurnalistas buvo suimti, nuteisti ir atsidūrė kalėjime, tačiau visuomenė ilgai nepamiršta šio regiono.

Iš tiesų kailis diramas praėjus bent dviems – trimis valandoms, o dažniausiai parai po užmigdymo.

2. Kailiniai žvėreliai - tai narvuose uždaryti laukiniai gyvūnai

Fermose auginamos audinių veislės vargiai bepritaipytų laukinėje aplinkoje. Per daugiau nei šimtą metų žvėrelių fermose vykusią selekciją ūkiuose auginami žvėreliai tapo bemaž tris – keturis kartus didesni už savo laukinius protėvius, jų kailis neatsparus vandeniui, pagal elgseną atrinkti ramūs, smalsūs ir neagresyvūs gyvūnai, kurie nejaučia streso uždaroje erdvėje.

Be to, audinės fermose natūraliai poruojasi, narvuose įrengtos atskiros patalpos lizdams, jos pačios maitina savo jauniklius. Laukinėje gamtoje tik 25 proc. kanadinių audinių jauniklių sulaukia brandos, o fermose – daugiau nei 99 proc.

3. Fermose gyvūnais tinkamai nesirūpinama

Pamatyti sunkiai sužalotą kailinį žvėrelį fermoje praktiškai neįmanoma. Tik kokybiškas kailis gali būti pelningai parduotas, o jei gyvūnas patyrė stresą, kentė nuo ligų ar sužalojimų – jo kailio vertė tiesiai keliais eurai. Užauginti kokybišką kailį kainuoja tiek pat, kiek nekokybišką, todėl blogomis sąlygomis laikyti gyvūnus reiškia greitą ūkio bankrotą. Be to, kailinių žvėrelių auginimas yra labiausiai reglamentuota žemės ūkio šaka Europos Sąjungoje. Lietuvoje žvėrelių ūkius Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos specialistai tikrina bent du-triskart per metus – jauniklių priežiūros, gyvūnų augimo stadijoje ir migtymo laikotarpiu.

4. Beveik visa Lietuva pasisako prieš kailių fermas

Prieš kelerius metus viena gyvūnų teisių aktyvistų organizacija paskelbė, kad net 69 proc. lietuvių nepritaria kailinių žvėrelių fermų veiklai. Įsigilinus paaiškėjo, kad bendrovės VILMORUS atliktoje apklausoje respondentų buvo pasiteirauta: „Ką jūs manote apie gyvūnų žudymą dėl jų kailio?“, nenurodant net apie kokį gyvūną kalbama, laukinį ar ūkinį. Pasak apklausos bendrovės vadovo, toks klausimas suponuoja neigiamą atsakymą. 2017 m. pabaigoje Lietuvos žvėrelių augintojų asociacija taip pat atliko visuomenės nuomonės tyrimą, ir jo rezultatai parodė, kad tik 20 proc. apklaustųjų nusiteikę prieš kailinių žvėrelių laikymą ūkiuose ir tik 12 proc. prieš natūralaus kailio dėvėjimą. (Šaltinis: VILMORUS 2017 m.)

5. Kailinių žvėrelių fermos teršia aplinką

Visoje šalyje yra apie dešimtį žmonių, kurie skundžiasi žvėrelių fermų kvapais. Ko gero žymiausias atvejis yra iš Kauno raj., kur vienas verslininkas pastatė kaimo turizmo sodybą šalimais kelis dešimtmečius veikiančio ūkio. Fermose apsilankę žurnalistai, valdžios atstovai dažniausiai nustemba, kad jokio smarkaus kvapo neužuodžia. Kvapas jaučiamas po kelias dienas per metus, kuomet audinių mėšlas vežamas ir kratomas laukuose. Žinoma istorija, kuomet Jonavos raj. gyventojai skundėsi blogais kvapais, kuriuos, kaip vėliau paaiškėjo, skleidė ne ferma, o netoliese įrengti nuotekų valymo įrenginiai.